

УДК 930.1 (477) Андрусяк
Олексій Ясь

МИКОЛА АНДРУСЯК ТА ЙОГО НАУКОВА СПАДЩИНА (МАТЕРІАЛИ ДО БІОБІБЛІОГРАФІЇ)

Висвітлюється життєвий та творчий шлях відомого українського історика М. Андрусяка (1902–1985). Розглядається його доробок та основні напрями наукової творчості. Подається бібліографічна інформація про понад 200 наукових і публіцистичних праць М. Андрусяка.

Біографія будь-якого вченого значною мірою залежить від соціокультурних передумов й інтелектуального середовища, в яких розгортається його наукова праця. Останні відіграють неабияку роль у формуванні наукових зацікавлень, світоглядних пріоритетів, а зрештою й власної життєвої стратегії, тобто особистих установок та мотивацій дослідника щодо кар'єри, усвідомлення свого місця в академічному світі і в ієрархії соціуму, до якого він належить. Однак, такі традиційні уявлення часом зазнають істотних метаморфоз унаслідок воєнних потрясінь, еміграції та інших руйнівних перетворень, які вимивають дослідника зі звичного середовища буття й кидають його у вир непрогнозованих обставин і подій. До таких українських учених-емігрантів належить і Микола Андрусяк. Його зазвичай відносять до міжвоєнного покоління українських істориків, які з'явилися на науковій авансцені в міжвоєнний час.

Михайло Антонович, Ілько Борщак, В'ячеслав Заїкин, Теофіл Коструба, Симон Наріжний, Домет Олянчин, Володимир Січинський – тільки вибіркового переліку імен з тієї когорти вчених-істориків, що розпочали науково-дослідну діяльність протягом 20–30-х рр. ХХ ст. поза межами Радянської України. Життя більшості науковців цієї генерації склалося так, що вони

з змогли розкрити та реалізувати свій інтелектуальний потенціал тільки частково. Друга світова війна, побутування у таборах переміщених осіб, заокеанське переселення, а часом трагічні обставини, як у випадку з передчасно померлим Т.Кострубою, загалом зниклим після приєднання західноукраїнських земель до СРСР В.Заїкиним або замордованим у радянському концтаборі М.Антоновичем¹, кардинально обмежили потенційні можливості більшості дослідників.

Утім, зазначені зауваги справедливі також і щодо тих істориків, доля яких, порівняно з іншими, склалася більш-менш сприятливо. Еміграційні умови, розпорошеність українського наукового життя за кордоном, постійне заробітчанство істотно звужували можливості для самореалізації на дослідницькій ниві.

Микола Андрусак народився в селянській родині 20 лютого 1902 р. в с. Переволочній Золочівського повіту на Галичині (тепер Буського району Львівської області). Про його дитячі та юнацькі роки відомо небагато завдяки окремим згадкам в його споминах та автобіографії 1932 р. Остання опублікована 2000 р. дрогобицькою дослідницею Лідією Тиміш².

Батько Андрусака, плекаючи на надію на його кар'єру священника, віддав хлопця до Бродської гімназії. Але Микола закінчив лише перший клас. Розпочалася Перша світова війна. Батька мобілізували до армії. Тож навчання довелося перервати.

Поновити гімназійні студії вдалося тільки через 3 роки в Яворові, а пізніше в Золочеві³. У травні 1919 р. він одягнув однострій Української галицької армії, а пізніше вступив до армії УНР, зокрема перебував у складі її юнацької школи. Про цей період життя М.Андрусака дещо довідуємося з його мемуарної згадки про полковника М.Шаповала, який очолював цей навчальний заклад⁴. У липні 1920 р. після відступу армії УНР та польських союзників юнацька школа перебралася до Станіслава, де розмістилася в колишньому будинку місцевої в'язниці. У школі поряд з навчанням військової справи, про-

водилися лекційні виклади на актуальні суспільно-політичні теми відомих українських урядовців, зокрема колишніх міністрів УНР І.Фещенка-Чопівського, О.Безпалка та інших. Відтак формування світогляду майбутнього історика відбувалося під впливом національно-визвольних змагань, свідком і учасником яких він був. До цього часу М.Андрусяк повернеться у низці своїх історичних нарисів та есе про Українську галицьку армію (УГА)⁵. Після повернення додому протягом 1921–1923 рр. юнак навчався в Львівській академічній гімназії, а по її закінченні вступив до Львівського університету Яна-Казимира. Там, на філософському відділі він навчався протягом п'яти років (1923–1928). Студював історію в семінарі професора С.Закшевського, який приділяв помітну увагу польсько-українським взаєминам. Саме тоді молодий дослідник зацікавився статтю львівського єпископа Йосифа Шумлянського, зокрема розпочав архівні розшуки.

Микола Андрусяк був досить активним і в студентському житті, хоча працював здебільшого на науковій та науково-організаційній ниві. Він був одним з ініціаторів створення історичної секції студентів при «Студентській громаді», а також належав до кола фундаторів молодіжного наукового товариства «Історичний кружок»⁶. Водночас молодий і здібний студент з провінції вирізнявся серед своїх однолітків запальною та амбітною вдачею. Як науковець він формувався під впливом відомих українських учених М.Возняка, М.Грушевського, І.Кревецького, М.Кордуби та інших. «Моя знайомість з проф. Возняком і д-р Крип'якевичем рішила мою подальшу долю. – зазначав М.Андрусяк у своїй автобіографії. – Д-р Крип'якевич поручив мене проф. М.Кордубі, а цей, як референт бібліотеки НТШ, постарався, щоби мене прийнято за бібліотечного помічника. На цьому становищі, спершу як стипендист, опісля як урядовець, пробув я від листопада 1927 до кінця червня 1932 р.»⁷. Протягом 1929–1930 рр. М.Андрусяк перебував на польській військовій службі, де він закінчив школу підхорунжих і здобув відповідний армійський чин.

М. Андрусяк був добре знайомий з багатьма галицькими ученими, але взаємини з деякими з них не дуже склалися. Сповнений енергії та схильний до конфронтації молодий історик, котрий зазнав чимало поневірянь у пошуках роботи, відзначав, що йому випало жити «в часі, в якому нема місця для інтелігентів без родинних зв'язків із «заслуженими патріотами та батьками народу» – в українських установах»⁸. Імовірно саме ці причини, зокрема емоційний характер М. Андрусяка призвели до конфлікту з академіком Кирилом Студинським, унаслідок чого він у 1932 р. залишив посаду бібліотекаря, хоча того ж року був обраним дійсним членом Історично-філософської секції НТШ. Недаремно відомий історик, сходознавець, О. Пріцак згадуючи Микола Андрусяка характеризував його як «людину тяжкої вдачі»⁹.

У 1932 р. спираючись на підтримку проф. С. Закшевського Андрусяк захистив докторську дисертацію, присвячену Й. Шумлянському. Втім, значну підтримку молодому вченому надали й українські науковці. «Мушу зазначити, що видатки зв'язані з докторськими іспитами й промоцією, покрити я завдяки щедрій підмозі акад. Михайла Грушевського, який за посередництвом д-ра Крип'якевича платив мені за збирання бібліографічних матеріалів. Я сподівався співробітничати в його історичних видавництвах і тим віддячитися заслуженому батькові української сучасної історіографії, однак, на жаль, наслідком незавидної його теперішньої долі й упадку видавництва не могу цього сповнити», – відзначав М. Андрусяк¹⁰.

Протягом 30-х рр. молодий науковець активно співробітничав з галицькими періодичними виданнями, зокрема з газетами «Діло»¹¹, «Нова зоря», журналами «Нові шляхи», «Життя і Знання». Друкувався в «Записках НТШ». Його науковий діапазон був досить широкий. Він розробляв проблеми історії галицького москвофільства та української церкви XVI–XVIII ст., Української Галицької Армії та авторства «Літопису Самовидця». Йому належить ряд розвідок, присвячених відомим українським історикам М. Костомарову, М. Грушевському,

С.Томашівському, Д.Багалію та багато рецензій, видрукуваних у польських і українських виданнях.

Одночасно він викладав, зокрема давав приватні уроки дітям о. Петра Пилипця в Підгірцях біля Львова¹². Впродовж 1937–1938 рр. Андрусак обіймав посаду ректора та викладача історії України в Робітничому університеті товариства «Сила» у Львові¹³. Взагалі кар'єра приватного або гімназійного викладача в поєднанні з публіцистикою була типовою для багатьох галицьких учених того часу.

У 1936–1939 рр. Андрусак був викладачем на семінарі при НТШ, який очолював І.Крип'якевич. «М.Андрусак викладав головню ділянку методології історичних дослідів. – згадував О.Домбровський. – Молодий ще тоді й повний емоцій викладач звик був нераз випитувати студентів з виложеного матеріалу вимагаючи підготування з викладу на виклад»¹⁴. Одночасно він був членом Комісії старої історії України НТШ у Львові¹⁵. Впродовж 30-х рр. виходить ряд праць Миколи Андрусяка, серед яких «Зв'язки І.Мазепи із Станіславом Лещинським і Карлом XII»¹⁶, «Jozef Szumlanski, pierwszy biskup unicki Lwowski (1667–1708): Zarys biograficzny»¹⁷, «Мазепа і Правобережжя»¹⁸, «Нариси з історії галицького москвофільства»¹⁹, історіографічні огляди²⁰ та ін. Завдяки ним він стає відомим істориком.

Зміцнюється його співробітництво з науковими товариствами та осередками. У 1936 р. Андрусяка обирають дійсним членом Історично-правничої секції Богословського наукового товариства у Львові, у 1941 р. – Українського історико-філологічного товариства у Празі²¹.

У 1938–1939 рр. Микола Андрусак листується з О.Кандибою стосовно підготовки «Збірника українського наукового інституту в Америці». Кандиба пропонував М.Андрусяку, М.Возняку та іншим галицьким науковцям надіслати свої статті до цього видання²². Зазначений проект слід розглядати як одну з перших спроб розбудови українського наукового життя у Новому світі. Але у зв'язку з відомими подіями в Ка-

рпатській Україні, а згодом через початок Другої світової війни підготовка запланованого видання значно ускладнилася. Проте, у 1939 р. «Збірник» все ж таки побачив світ. У ньому був опублікований й цікавий історіографічний огляд М. Андрусяка²³. Цьому епізоду вчений присвятив невеличку мемуарну статтю, в якій стисло подав перебіг подій свого життя після встановлення радянського режиму в Західній Україні, зокрема про знайомство з відомим українським істориком Михайлом Марченком. «Я тоді носився з гадкою, чи покидати Львів і втікати на Захід, – згадував М. Андрусяк. – Заки я рішився, що мені слід діяти, зайшов у другій половині жовтня 1939 р. іменованій советською владою ректор львівського університету, київський історик Михайло Іванович Марченко, до Бібліотеки Наук. Т-ва Шевченка у Львові ще в уніформі советського капітана і, представившись працівникам Бібліотеки, просив мене як історика зібрати матеріали до історії західноукраїнських партій та принести йому до канцелярії ректорату львівського університету»²⁴. За пропозицією М. Марченка Андрусяк несподівано для себе на короткий час став проректором Львівського університету. Більше того його кандидатура була запропонована на посаду директора Інституту історії України при Львівській філії АН УРСР. Проте, згодом згадали публікації Миколи Андрусяка в донцовському «Вістнику», зокрема про Українську Галицьку Армію та ін. Тож політичні та ідеологічні симпатії автора були кваліфіковані як відверто націоналістичні. Зрештою й сам Андрусяк негативно ставився до радянської системи та не бачив можливостей для академічної кар'єри за нових обставин. До того ж виникла реальна небезпека арешту.

У грудні 1939 р. він перебрався до окупованої нацистами Польщі. За допомогою правників Миколи Ценка та Лева Дубаса він опинився у Кракові, де зустрівся з Оленою Телігою й Олегом Кандибою-Ольжичем. За іронією долі цей епізод з життя історика висвітлив на допитах в НКВС, колишній шеф Андрусяка М. Марченко. «Проректором по научной части был на-

значен один из научных сотрудников Научного общества им. Шевченко Андрусак, которого я знал до прихода в университет только по его научным трудам. Вскоре я узнал, что этот человек связан как в прошлом, так и в настоящем с ОУН (Организация Украинских Националистов), и он, проработав около месяца в должности помощника проректора по научной части, был отстранен мною от этой работы, переведен на работу в библиотеку, но он отказался работать в должности библиотекаря. Дальнейшая его участь мне не известна, слышал, что он ушел на немецкую сторону, куда в то время стремились идти многие украинские и польские националисты», – свідчив на одному з допитів слідчим НКВС Михайло Марченко²⁵.

Подальша доля Миколи Андрусак не дуже відрізнялася від біографій більшості емігрантів-галичан. Коротке побутовання за часів німецької окупації у Києві, де він упродовж листопада 1941 – лютого 1942 р. працював у Міській управі. 26 лютого 1942 р. він залишив Київ²⁶. Перебрався до Львова, де працював бібліотекарем НТШ, викладав у Першій українській державній гімназії, Вчительській семінарії та Греко-католицькій богословській академії²⁷. У березні 1944 р. він був учасником наради у митрополита А.Шептицького в справі збереження історичних документів, на якій були присутні кардинал Йосип Сліпий, архімандрит Климентій Шептицький, директор Національного музею Іларіон Свенціцький, історики Мирон Кордуба, Іван Крип'якевич, Олександр Оглоблин, Наталя Полонська-Василенко та ін.²⁸ У липні 1944 р. учений переїздить до Праги. Після війни М.Андрусак перебував у таборах для переміщених осіб у Західній Німеччині. Він брав активну участь у культурно-освітньому та науковому житті української еміграції другої половини 40-х років ХХ ст. Тоді М.Андрусак викладав в Українському вільному університеті в Мюнхені, став членом Церковно-археологічної комісії апостольського візитатора для українців у Західній Європі²⁹.

У таборовий період виходять й ряд праць М.Андрусак, які здобули досить велику популярність, як серед науковців, так і

серед студентів, зокрема його університетські виклади з історії козаччини³⁰. Варто відзначати, що і в повоєнні роки, Андрусяк, вже зрілий дослідник вирізнявся не тільки підвищеним темпераментом, а й схильністю до емоційних, а інколи й не зовсім коректних і толерантних критичних зауважень та висловів³¹, які створили йому досить суперечливу репутацію. Пізніше вчений перебрався до Сполучених Штатів. З 1959 р. він викладав в університеті Північного Огайо та в інших навчальних закладах. Останні роки життя Андрусяк мешкав у м. Акроні (штат Огайо, США).

Помер Микола Андрусяк 25 січня 1985 р. у Бостоні (штат Массачусетс, США)³².

М.Андрусяк, як дослідник, відомий своїми студіями з історії Галицько-Волинського князівства XIII–XIV ст., України-Гетьманщини XVII–XVIII ст., української церкви XVI–XVIII ст., суспільно-політичних рухів у Галичині XIX – початку XX ст.³³ та ін. Він є автором ряду історіографічних оглядів, а також розвідок з генеалогії та геральдики³⁴. За деякими оцінками його наукова спадщина становить понад 500 праць, серед яких чимало студій, виданих польською, англійською, німецькою та французькою мовами³⁵. Протягом 1990 – 2000-х рр. опубліковано ряд розвідок³⁶ та кілька енциклопедичних і словникових гасел, присвячених М.Андрусяку³⁷. Перевидано кілька його праць. Але основна частина його наукового доробку ще очікує на свого дослідника. Нижче подаємо бібліографію відомих нам праць М.Андрусяка.

* * *

Бібліографічні матеріали укладені за хронологічним принципом із наданням порядкового номера кожній позиції. Частина праць описана *de visu*. Бібліографічні описи праць, які не вдалося переглянути, подаються за довідниками та покажчиками. Вони позначені астериском (*) після порядкового номеру. Використано ряд бібліографічних довідників, зокрема покажчик львівського часопису «Вістник»³⁸, та перелік праць, поданий М.Андрусяком у своїй автобіографії 1932 р. (46 позицій)³⁹.

МАТЕРІАЛИ ДО БІБЛІОГРАФІЇ ПРАЦЬ М.АНДРУСЯКА

1927

1. Іван Хлопецький, перемиський православний єпископ-номінат в 1632 – 1633 рр. // ЗНТШ (Львів). – 1927. – Т.147. – С.131 – 140.
2. Україна в писаннях хорватського чернця Юрія Крижанича // Поступ (Львів). – 1927. – № 9/10. – С.289 – 298.

1928

3. До питання про авторство «Літопису Самовидця» // ЗНТШ (Львів). – 1928. – Т.149. – С. 189 – 194.

1929

4. До історії боротьби між П.Дорошенком та П.Суховієм в 1668 – 1669 рр. // Там само. – 1929. – Т. 150. – С.197 – 227.
5. Українці–Великоруси–Поляки: Із думок М.Костомарова про відношення українського народу до російського і польського народів до поч.60-их рр. ХІХ ст. // Нові шляхи (Львів). – 1929. – №1. – С. 124 – 128.
- 6*. Рец. на кн.: Камінський П. В обороні Потієвої унії / Пер. В.Щурага. Львів, 1929 // Поступ (Львів). –1929. – № 6 / 7. – С. 242 – 243.
- 7*. Рец. на ст.: Чубський П. До питання про джерела II частини «Fata morgana» М.Коцюбинського // Нові шляхи (Львів). – 1929. – № 1. – С. 386.

1930

8. До історії правобічних козаків в 1689 – 1690 рр. Додаток: 17 документів // ЗНТШ (Львів). – 1930. – Т. 100: ювілейний зб. на пошану акад. К.Студинського, ч.2: Праці історичні. – С. 251 – 274.
9. Із стрілецьких споминів // Літопис Червоної Калини (Львів). – 1930. – № 5. – С.9 – 10.
10. Проект знесення нашого обряду // Записки Чину Святого Василя Великого (Львів). – 1930. – Т.3, вип. 3 / 4 – С. 574 – 581.
11. Рец. на кн.: Россия и Италия. Сб. исторических материалов и исследований, касающихся сношений России с Италией / Изд. АН. – СПб., 1907. – Т. 1, вып. 1; СПб., 1911. – Т. 1, вып. 2; СПб., 1908. – Т.2, вып. 1; СПб., 1913. – Т. 2, вып. 2; СПб., 1911. – Т. 3, вып.1;

Пр., 1915. – Т.3, вып. 2; Л., 1927. – Т.4 // Там само. – Т.3, вып. 3 / 4. – С.686 – 688.

12. Рец. на вид.: Wschód. Wydawnictwo do dziejów i kultury ziem wschodnich Rzeczypospolitej polskiej / Pod red. P.Dąbkowskiego. – Т. 1. Dąbkowski P. Zwierciadło szlacheckie. – Lwów, 1928. – I – V, 1 – 216 s.; Т. 2. Geaser S. Okupacja niemiecka na Litwie w latach 1915 – 1918. Stosunki prawne. – Lwów, 1929. – I – IV, 1, 191 s.; Т.3. Skoczek J. Dzieje lwowskiej szkoły katedralnej. – Lwów, 1929. – IV, 319 s.; Т. 4. J.Białynia Cholodecki. Lwów w czasie okupacji rosyjskiej (3 września 1914 – 22 czerwca 1915). Z własnych przeżyć i spostrzeżeń. – Lwów, 1930. – I – IV, 179 s. // Україна. – 1930. – № 43 (вересень). – С.136 – 138.

1931

13*. В юнацькій школі: 1/ після трагедії УГА; 2 / останній відступ // Літопис Червоної Калини (Львів). – 1931. – № 11. – С.18 – 20; № 12. – С. 7 – 8.

14*. Вісімдесятиліття «Народнього дому» у Львові // Новий Час (Львів). – 1931. – № 84 – 85.

15. Гомін української державності й соборності на Закарпатті (За Ортоскопом. Державні змагання Прикарпатської України. Відень, 1924) // Літопис Червоної Калини (Львів). – 1931. – № 7/ 8. – С.27 – 32.

16*. Два покоління галицького москвофільства // Нова Зоря (Львів). – 1931. – № 73.

17. З історії українського культурного та національного руху Яворівщини (XVII – XIX ст.) // Яворівщина з її минулого і сучасного (Зі світлинами): 3 нагоди 50-ліття заложення першої укр. читальні в Яворові. – Яворів: Накладом філії т-ва «Просвіта» в Яворові; з друк. І.Шпильки, 1931. – С. 8 – 11.

Рец.: Скрутень Й. // Записки Чину Св. Василя Великого (Жовква). – 1932. – Т. 4, вип. 1 / 2. – С. 474 – 476.

18*. Іван Могильницький: (З приводу століття його смерті) // Діло (Львів). – 1931, 20 – 31 трав.; 4 черв. – № 117 – 119, 121.

19*. Йосиф Шептицький – член Бережанської окружної Ради в 1849 р. (Причинки до українських традицій дому Шептицьких) // Мета (Львів). – 1931. – № 21.

20*. Метафізика москвофільства // Нова зоря (Львів). – 1931. – № 77.

21*. На зорі галицько-української преси // Діло (Львів). – 1931, 24 – 26 лип. – № 163 – 165.

22. Нарис історії Філії Товариства «Просвіта» в Яворові // Яворівщина з її минулого і сучасного (Зі світлинами): 3 нагоди 50-ліття заложення першої укр. читальні в Яворові. – Яворів: Накладом філії т-ва «Просвіта» в Яворові; з друк. І. Шпильки, 1931. – С. 11 – 18. Підпис. Євген Яворовський.

23. Осип Лозинський – основник першої читальні в Яворові // Там само. – С. 18 – 24.

24. Павло Тетеря та львівська Ставропігія. Додатки: [документ из 1672 р.] // ЗНТШ (Львів). – 1931. – Т. 151. – С. 181 – 188.

25. Перші вибори в Галичині (1848 р.) // Життя і знання (Львів). – 1931. – № 12. – С. 365 – 367.

26*. Початки галицького москвофільства // Нова зоря (Львів). – 1931. – № 71.

27*. Правописна угодовщина (Пропаганда латинки) // Неділя (Львів). – 1931. – № 16.

28*. Томашівський як історик церкви // Нова зоря (Львів). – 1931. – № 95.

29. Серед останків УГА: (Спомини) // Історичний Календар-Альманах «Червоної Калини» на 1932 р. – Львів, 1931. – С. 113 – 115.

30. Стрілецька мандрівка 1 – 20 січня 1920 р. // Літопис Червоної Калини (Львів). – 1931. – № 1. – С. 17.

31*. У 950-літній ювілей (981 – 1931): Перемишль та Червень перед 981 р. // Неділя (Львів). – 1931. – № 16.

32*. Чи М. Качковський був москвофілом? // Нова зоря (Львів). – 1931. – № 53, 55.

1932

33. Академік Дмитро Багалій // Життя і знання (Львів). – 1932. – № 6. – С. 184.

34*. Англія й Україна в XVII – XIX ст. (Огляд з доповненням статті І.Борщака «Early Relations between England and Ukraine» (The Slavonic and European Review. – 1931. – Vol. 10, No.28. – P. 138 – 160) // Новий Час (Львів). – 1932. – № 116 – 117.

35. Державні змагання Українців на Далекому Сході в 1917 – 1920 рр. // Літопис Червоної Калини. – 1932. – № 4. – С. 5 – 9.

36*. Дещо про Мазепу та його сучасників // Діло (Львів). – 1932. – № 215 – 217.

37*. З минулого Знесіння // Там само. – № 126 – 130.

38. З минулого Знесіння. – Львів: Видавнича спілка «Діло», 1932. – 24 с.

39. Замітки до письменницької спадщини крилошанина І.Могилянського // Записки Чину Святого Василя Великого (Жовква). – 1932. – Т. 4, вип.1 / 2. – С. 325 – 326.

40. Записник Митр. Юрія Винницького з 1706 р. // Там само. – С. 180 – 204.

41. Зелений Клин // Життя і знання (Львів). – 1932. – № 8. – С. 236 – 238.

42. Із французьких згадок про українських козаків у XVII ст. // Там само. – № 12. – С. 340.

43*. Нордберг про Мазепу (І. Мазепа у Карла XII. 2. Смерть та похорон Мазепи) // Там само. – № 13. – С. 377.

44*. Початки християнства на Україні // Там само. – № 4. – С. 99 – 100.

45*. Початки християнства на Україні. – Львів, 1932. – 24 с. (Передрук з «Життя і знання» (Львів). – 1932. – № 4)

46. Проби організування галицько-українського народного війська в 1848 – 1849 рр. // Літопис Червоної Калини (Львів). – 1932. – № 3. – С. 9 – 14.

47*. Професор С.Томашівський і молодь // Нова зоря (Львів). – 1932. – № 1.

48. Томашівський як історик церкви // С.Томашівський – історик – політик – публіцист. – Львів: Накладом Орг. комітету Укр. Католицької Народної партії, 1932. – С. 31 – 39. (Передрук з «Нової зорі»(Львів). – 1931. – № 95.)

49. Українська історіографія за останнє десятиліття (1921 – 1930): І. Осередки і видавництва. П. Напрями // Літопис Червоної Калини (Львів). – 1932. – № 9. – С. 20 – 22; № 10 – С. 21 – 23.

50*. Український національний рух у ХІХ ст.: Рец. на огляд: Борщак І. Український національний рух у ХІХ ст. // Нова зоря (Львів). – 1932. – № 17.

51*. Рец. на кн.: Коструба Т. Гетьман Іван Скоропадський. – Львів, 1932. – 32 с. // Діло (Львів). – 1932. – № 176.

1933

52. З найновішої літератури про Мазепу // Вістник (Львів). – 1933. – Т. 2, № 4. – С. 284 – 290.

Полеміка: Х.К. [Бжеський Р.] Ще кілька слів про гетьмана Мазепу // Вістник (Львів). – 1933. – Т. 4, № 11. – С. 839 – 843.

53. Зв'язки Мазепи із Станіславом Лещинським і Карлом ХІІ // ЗНТШ (Львів). – 1933. – Т. 152. – С. 35 – 61.

Рец.: Zaikyn W. // Kwartalnik Historyczny (Lwyw). – 1933. – R. 47. – S. 501 – 503; Krupnitzky B. // Jahrbücher für Kultur und Geschichte der Slaven (Breslau). – 1934. – Bd. 10. – S. 215 – 216.

54. Іван Мазепа й Іван Скоропадський // Літопис Червоної Калини (Львів). – 1933. – № 1. – С. 9 – 10.

55*. Перші галицько-українські селянські діячі // Життя і знання (Львів). – 1933. – № 1.

56*. Рец. на ст.: Борщак І. Мазепа – людина і історичний діяч (ЗНТШ (Львів). – 1933. – Т. 152. – С. 1 – 33) // Kwartalnik Historyczny (Lwyw). – 1933. – R. 47. – S. 287 – 288.

57*. Рец на кн.: Lewicki K. Ks. Konstanty Ostrogski a Unja brzeska, 1596. – Lwów, 1933. – 224 s. // Ibid. – R. 47. – S. 650 – 656.

58*. Zarys historji moskalofilstwa wsrod Ukraincow halickich // Biuletyn Polsko-Ukraiński. – 1933. – № 34 – 35.

1934

59. Українські полководці // Літопис Червоної Калини (Львів). – 1934. – № 2. – С. 17 – 9. Підпис М.А.

60*. Рец. на ст.: Шпитковський І. Рід і герб Шептицьких (Бого-

словія (Львів). – 1933. – № 11. – С. 97 – 110, 186 – 217; 1934. – № 12. – С. 27 – 44, 162 – 179, 262 – 273) // Biuletyn Polsko-Ukraiński. – 1934. – № 41.

61. Рец. на: Korduba M. Die Entstehung der ukrainischen Nation (Contributions a l'histoire de l'Ukraine du VII-e Congres International des Sciences Historiques, Varsovie, 1933. Redigees par Miron Korduba. [Edition de] la Societe Scientifique au nom de Chevtchenko a Leopold, 1933. – S. 19 – 67) // Kwartalnik Historyczny (Lwyw). – 1934. – R. 48; Z. 1. – S. 121 – 126.

62. Рец. на ст.: Lewicki K. Sprawa unji Kosciola Wschodniego z Rzymiskim w polityce dawnej Rzeczypospolitej (Sprawy Narodowosciowe (Warszawa). – 1933. – R.7, № 5. – S. 491 – 508; № 6. – S. 650 – 671) // Ibid. – R. 48, Z. 2. – S. 348 – 349.

63. Historiografia ruska (ukraińska) w latach 1921 – 1930: I. Ogniska naukowe i wydawnictwa; II. Historiografia i źródłownstwo // Ibid. – R. 48, Z. 1. – S. 57 – 64; Z. 2. – S. 299 – 318.

64. Jozef Szumlanski, pierwszy biskup unicki Lwowski (1667 – 1708): Zarys biograficzny. – Lwów: Nakładem T-wa Naukowego, 1934. – 212 s.

Рец.: Dorosenko D. // Kyrios (Konigsberg). – 1936 – H. 4. – S. 603 – 610; Ішак А. // Богословія (Львів). – 1934. – № 12. – С. 306 – 308.

65*. Na marginesie artykułu p.H.I.Lubienskiego «Chelmszczyzna o Kosciol Grecko-Katolicki w Galicji» // Biuletyn Polsko-Ukraiński. – 1934. – № 46. – S. 2 – 4.

Полеміка: Lubienski H.I. W opowiedzi p. M.Andrusiakowi // Biuletyn Polsko-Ukraiński. – 1934. – № 48. – S. 6 – 7.

66*. Prawoslawie i Unja w dziejach narodu ukraińskiego // Biuletyn Polsko-Ukraiński. – 1934. – № 31.

67*. Sprawa Patriarchatu Kijywskiego za Wladyslawa IV // Prace Historyczne w 30-lecie dzialalnosci profesorskiej S.Zakrzewskiego. – Lwyw, 1934. – S. 269 – 285.

1935

68. Боротьба за єпископську катедру (Картина з історії правосла-

вної Церкви на Україні в другій половині XVII ст.) // Записки Чину Святого Василя Великого (Львів). – 1935. – Т. 6, Вип. 1/2. – С. 85 – 136.

69. Думки Грушевського про потребу української армії // Літопис Червоної Калини (Львів). – 1935. – № 3. – С. 7 – 8.

70. Матеріяли до історії Львівського єпископства в рр.1667 – 1677 // Записки Чину Святого Василя Великого (Львів). – 1935. – Т. 6, Вип. 1 / 2. – С. 137 – 200.

71. Михайло Грушевський: перший президент Української держави, історик-політик – культурний діяч // Літопис Червоної Калини (Львів). – 1935. – № 1. – С. 2 – 4.

72. Нариси з історії галицького москвофільства: 3 10 образками москвофільських діячів. – Львів: З друкарі Видавничої Спілки «Діло», 1935. – 48 с. (Б-ка «Життя і Знання». – № 15)

73*. Нариси з історії галицького москвофільства. – Львів: Накладом т-ва «Просвіта», 1935. – 79 с.

74*. The Ukrainian Movement in Galicia // The Slavonic and East European Review (London). – 1935. – Vol. 14, No. 40 – 41.

1936

75*. Греко-католицьке духовенство в українських національних змаганнях (XVIII – XIX ст.) // Календар для всіх на 1937 рік / М.Струтинський. – Львів: Накл. І.Тиктора; друк. Медичький-Тиктор, 1936.

76*. Наукове товариство ім. Шевченка у Львові: його історія, завдання та теперішній стан // Життя і знання. – 1936. – № 9.

77. Слобідська Україна в очах російського подорожника в 1781 р. // Там само. – № 2. – С. 55 – 56.

78. Традиція української державності // Історичний Календар-Альманах «Червоної Калини» на 1937 рік. – Львів, 1936. – С. 4 – 12.

79*. Українська національна територія // Діло (Львів). – 1936. – 3, 4 січ.

80. Як прийшло до чортківського пролому // Історичний Календар-Альманах «Червоної Калини» на 1936 рік. – Львів, 1935 / 36. – С. 106 – 111.

1937

81. З новішої історіографії української книги // Укр. книга (Львів). – 1937. – № 2. – С. 58 – 62.
82. Післявоєнна історіографія української книги // Там само. – 1937. – № 1. – С. 25 – 30.
83. Рец. на кн.: Атлас України й сумежних країв / Під загал. ред. д-ра В.Кубійовича. – Львів, 1937 // Вістник (Львів). – 1937. – Т. 4, № 10. – С. 762 – 765.
84. Рец. на вид.: ЗНТШ (Львів). – 1937. – Т. 155: Праці Філологічної секції / За ред. В.Сімовича. – [4], 368, [2] с. // Там само. – Т. 3, № 9. – С. 682 – 686.
85. Рец. на кн.: Свенціцький І. Назва «Русь» в історичному розвитку до XIII-го віку. – [Жовква], 1936. – 30 с. // Там само. – Т. 4, № 11. – С. 842 – 843.
86. Рец. на кн.: Унійний з'їзд у Львові / Матеріали зібр. і упоряд. о. В.Кучабський. – Львів, 1937. – 268, [1] с. // Там само. – Т. 3, № 9. – С. 684 – 685.
- 87*. Leon Bykowski. Biblioteki publiczne w Ukrainie radzieckiej. Szkic informacyjny. Warszawa, 1937. – 11 s. // Укр. книга (Львів). – 1937. – № 7 / 8. – С. 196. Підпис М.А.
88. Z ostatnich Lat Pawła Tetery 1665 1671 // Kwartalnik Historyczny (Lwów). – 1937. – R. 51, Z. 3. – S. 556 – 561.

1938

- 89*. Звідки взялася шляхта на наших землях? – Львів, 1938. – 32 с.
90. Мазепа і Правобережжя. – Львів, 1938. – 106 с. (Відбитка з кварталника «Вістника» (Львів). – 1938. – № 2 (18)
- Рец.: Прицак О. // Літопис Червоної Калини (Львів). – 1938. – № 7/8. – С. 35 – 36.
- 91*. Михайло Грушевський – перший президент української держави, історик, політик, культурний діяч // Літопис Червоної Калини (Львів). – 1938. – № 7. – С. 7 – 20.
92. На галицькому загумінку // Вістник (Львів). – 1938. – Т. 2, № 5. – С. 369 – 371.
- 93*. Наші оселі на північній Надсянщині // Колосся: літер.-наук. додаток до «Нового Села» (Львів). – 1938. – № 2.

94. Списи підручних книжок архімандрита Каменецького й єп. Свительницького з 1668 р. // Укр. книга (Львів). – 1938. – № 2. – С. 42–43.

95. Хто деправує молодь? // Вістник (Львів). – 1938. – Т. 2, № 6. – С. 447–451.

96. Як зловлено Юрка Тютюнника? // Там само. – Т. 1, № 3. – С. 228–230.

97. Рец. на вид.: Запісы Беларускага Навуковага Товариства. Выданьне непэрыядычнае. – Вільня, 1938. – Сшыток 1. – 69, [3] с. // Там само. – Т. 3, № 7 / 8. – С. 604–605.

98. Рец. на вид.: ЗНТШ (Львів). – 1937. – Т. 154: Праці Історично-філософічної Секції / За ред. І. Крип'якевича. – [2], ХХІ, [1], 268 с. // Там само. – Т. 1, № 2. – С. 155–157.

99. Рец. на кн.: Левицький К. Українські політики: Сильвети наших давніх послів і політичних діячів. – Львів, 1936 – Ч. 1. – 139, [1] с; 1937. – Ч. 2. – 108, [1] с. // Там само. – Т. 1, № 1. – С. 74–75.

100. Рец. на кн.: Пеленський Є.-Ю. Русалка Дністрова: Матеріали до бібліографії. – Львів, 1937. – 72 с. // Там само. – Т. 1, № 3. – С. 237.

101. Рец. на вид.: Auslandsdeutsche Volksforschung: Vierteljahrsschrift / Hrsg. von Dr. H.-J. Beyer; Leiter der Arbeitsstelle für auslandsdeutsche Volksvorschung. – Stuttgart, 1937. – Bd. 1, H. 1 / 4. – 488 s. // Там само. – Т. 4, № 10. – С. 763–765. Підпис: М. А.

102. Рец. на вид.: Slavia – časopis pro slovanskou filologii / Red. O. Hujer, M. Murko. – 1937. – Sešit 1. – 160 s; 1938. – Sešit 2 – S. 161–320 // Там само. – Т. 2, № 6. – С. 476–478.

1939

103. Гетьман Іван Мазепа як культурний діяч // Мазепа: Зб.: У 2 т. – Варшава: З друкарні НТШ у Львові, 1939. – Т. 2. – С. 69–87. (Праці Українського Наукового Інституту. – Т. 47. Серія історична. – Кн. 6)

104*. Гетьманський уряд і панахида по Мазепі в Києві 1918 р. // Літопис Червоної Калини. – 1939. – № 7.

105*. Завваги про шляхту // Вістник (Львів). – 1939. – Т. 2, № 4. – С. 252–255.

106*. Нарис історії Карпатської України // Карпатська Україна. – Львів, 1939.

107*. Січень 1919 року // Календар для всіх: Альманах «Нового Часу» на рік 1939 / Ред. М.Струтинський. – Львів: Вид.І.Тиктора; друк. Ставропігійського ін-ту в оренді І.Тиктора, 1939.

108*. Сто років першого «Кобзаря» // Народний ілюстрований календар «Просвіти» на переступний рік 1940 / Ю.Шкрумеляк; річник 60. – Львів: Накладом Т-ва «Просвіта» у Львові; друк. видавнич. спілки «Діло», 1939.

109*. Українська «вись» – фантазії і дійсність / Післямова редакції // Вістник (Львів). – 1939. – Т. 3, кн. 7 / 8. – С. 502 – 507.

110. Українська історіографія // Зб. укр. наук. ін-ту в Америці. – Сент-Пол – Прага, 1939. – С. 5 – 24. (окрема відбитка. Прага, 1939)

111*. Чи справді «історіософічна синтеза?» [Відгук на книжку Ю.Липи «Призначення України»] // Вістник (Львів). – 1939. – Т. 1, № 2. – С. 103 – 106.

112*. Рец. на кн.: Каминская А.А. Фата моргана ли Украина? – Белград, 1939. – [2], 12 с. // Там само. – Т. 3, № 7 / 8. – С. 598 – 599.

113*. Рец. на вид.: Nova Eugora. Број 4 у Загреб 26 априла 1939. № 32 // Там само. – Т. 3, № 7 / 8. – С. 599 – 600.

114*. Рец. на кн.: Січинський В. Чужинці про Україну: (Вибір записів подорожей по Україні та інших писань чужинців про Україну за десять століть). – Львів, 1938. – 208, [3] с. // Там само. – Т. 2. – № 4. – С. 315 – 316.

115*. Рец. на вид.: У століття «Русалки Дністрової»: Ювілейний зб. – Самбір, 1937 / 1938. – 52, [6] с. // Там само. – Т. 1, № 1. – С. 73 – 74.

116*. Ruthene // L'Eglise. Dictionnaire Theologie Catholique. – Paris, 1939. – Vol. 5.

1940

117*. Історичні нариси: Галицько-Волинська держава // Краківські Вісті. – 1940, 22 трав. – № 41. – С. 7; 24 трав. – № 42. – С. 7; 27 трав. – № 43. – С. 11; 29 трав. – № 44. – С. 7.

- 118*. Историчні нариси: Назва народу // Там само. – 1940. – 11 трав. – № 36. – С. 7; 17 трав. – № 39. – С. 7;
- 119* Розвиток і розпад Київської держави // Там само. – 1940. – 19 трав. – № 40. – С. 10.
- 120*. Чужі династії на Україні // Там само. – 1940, 31 трав. – № 45. – С. 7.
121. Историчні нариси: Княжа доба. – Краків: Укр. вид-во, 1940. – V, 64, [1] с. («Минуле й сучасне». – № 8; відбитка з «Краківських Вістей»)
- Рец.: Пріцак О. // Студентський прапор (Львів). – 1944. – № 1. – С. 44 – 47.
- 122*. По українних волостях: (Довідки про минуле і згадки з мадрівки). – Прага, 1940.
123. Проблема історичного синтезу // Пробоєм (Прага). – 1940. – № 9. – С. 239 – 250.
- 124*. Чортківський пролом і червнева офензива Української Галицької армії // Українські вісті (Берлін). – 1940. – № 6 (черв.). – С. 2.

1941

125. Генеза й характер галицького русофільства в XIX – XX ст. – Прага: Укр.вид-во «Пробоєм» 1941. – 19, [5] с. (Народна б-ка «Наступ». – № 18)
126. Етапи в розвитку української нації. – Прага: Укр. вид-во «Пробоєм», 1941. – 15, [1] с. (Народна б-ка «Наступ». – № 17)
127. Історія України – Прага: Укр.вид-во «Пробоєм», 1941. – Ч. 1: Княжа доба. – 176 с.
- 128*. Лицем до історичної дійсності (До причин неувінчаности українських державних змагань) // Наступ: Ідеологічно-історичний збірник. – Прага, 1941. – Вип. 1. – С. 94 – 95.
129. Назва «Україна»: («Країна» чи «окраїна»). – Прага: Укр. вид-во «Пробоєм», 1941. – 14 с. (Самоосвітня б-ка. – № 9)
- 130*. У сьому річницю: До 7-річчя з дня смерті великого українського вченого М.С.Грушевського // Укр. Слово (К.). – 1941, 25 листоп. – № 66. – С. 3.
- 131*. Церковне питання на Україні // Там само. – 9 жовт. – С. 3.

132*. Der Westukrainische Stamm der Lemken // Südost Forschungen (München). – 1941. – Bd. 6. – Nr. 3 – 4.

1942

133*. Гетьман Іван Мазепа як культурний діяч // Пробоєм (Прага). – 1942. – № 5. – С. 285 – 296; № 6. – С. 339 – 345.

134*. Рец. на кн.: Пастернак О. Пояснення тризуба – герба великого київського князя Володимира Великого. – Прага, 1941. – 63 с. // Там само. – 1942. – № 10. – С. 605.

1946

135. Історія козаччини: (Курс викладів): У 3 кн. / На правах рукопису. – Мюнхен: УВУ. Накладом філософічної секції УСГ, 1946. – Кн. 1. – 37 с.

136. Історія козаччини: (Курс викладів): У 3 кн. / На правах рукопису. – Мюнхен: УВУ. Накладом філософічної секції УСГ, 1946. – Кн. 2. – С. 38 – 95.

137. Історія козаччини: (Курс викладів): У 3 кн. / На правах рукопису. – Мюнхен: УВУ. Накладом філософічної секції УСГ, 1946. – Кн. 3. – С. 96 – 180.

138. Ivan Mazepa Hetman of Ukraine // Ukrainian Quarterly (New York). – 1946. – Vol. 3, No. 1. – P. 31 – 37.

1947

139. До статті [В.Сенютовича-Бережного] «З минулого нашої шляхти» // Рід та Знамено (Франкфурт). – 1947. – № 3. – С. 10.

140. Рецензентові «Тризуба» // Там само. – № 4. – С. 38 – 40.

141. Тризуб. – Мюнхен: Т-во «Вернигора», 1947. – 26 с.

Рец.: М-р М. [Міллер М.О.] // Рід та Знамено (Франкфурт). – 1947. – № 3. – С. 48 – 50.

1948

142. Останні Романовичі: (Нащадки Мстислава й Романа Даниловичів) // Наук. зб. УВУ / Ювілейне вид. – Мюнхен, 1948. – Т. 5. – С. 1 – 12.

Рец.: Сенютович-Бережний В. // Україна (Париж). – 1951. – № 5. – С. 393.

1949

143. Емблеми: Знамено // Енциклопедія Українознавства: (Загаль-

на частина): У 2 ч., 3 кн. – Мюнхен–Нью-Йорк: НТШ; вид-во «Молоде Життя», 1949. – Ч. 1, Кн. 1. – С. 30 – 32.

144. Тризуби і двозуби (лист) // Україна (Париж). – 1950. – № 4. – С. 268 – 269.

145. Емблеми: Прапор // Енциклопедія Українознавства: (Загальна частина): У 2 ч., 3 кн. – Мюнхен–Нью-Йорк: НТШ; вид-во «Молоде Життя», 1949. – Ч. 1, Кн. 1. – С. 32 – 33.

146. Микола Шаповал і Галичина // Україна (Париж). – 1949. – № 2. – С. 85.

1950

147*. Назва України // Наш вік (Торонто). – 1950. – № 25.

148. Рец. на вид.: Енциклопедія Українознавства в 2 томах за головною редакцією проф. д-ра В.Кубійовича і проф. д-ра З.Кузелі. – Мюнхен–Нью-Йорк, 1949. – Т. 1; Зшиток 1. – 80 с. // Київ (Філадельфія). – 1950. – № 3 (листоп. / груд.). – С. 178 – 180.

149*. Рец. на ст.: Пастернак Я. Літописний город Пліснеськ і проблема варягів у Галичині (Наук. зб. УВУ / Ювілейне вид. – Мюнхен, 1948. – Т. 5. – С. 138 – 148) // Свобода (Джерсі-Сіті). – 1950, 22 серп. – № 194.

Полеміка.: Пастернак Я. Варяги в Україні [Відгук на рец. М.Андруска] // Свобода (Джерсі-Сіті). – 1950, 19 жовт. – № 243. – С. 3.

1951

150*. Вибрані проблеми з історії княжої доби // Логос (Йорктон). – 1951. – Т. 2, № 4.

151. Назва «Україна». – Чикаго: Накладом вид-ва «Самостійна Україна», 1951. – 40 с. (Бібліотека «Самостійної України». – Вип. 2)

Рец.: Україна (Париж). – 1952. – № 7. – С. 590 – 591.

152. Рец. на кн.: Білецький Д. Дмитро Дорошенко: біографічний нарис. – Вінніпег, 1949 – 24 с. // Київ (Філадельфія). – 1951. – № 3 (трав. / черв.). – С. 147 – 148.

153. Рец. на ст.: VI. Історія (Енциклопедія Українознавства. – Зшиток 5 / 6. – С. 369 – 480) // Київ (Філадельфія). – 1951. – № 1 (січ. / лют.). – С. 51 – 54.

154. Рец. на ст.: Розділ. V. Мова. 6. Українське назовництво (оно-

мастика) (Енциклопедія Українознавства. – Зошит 5. – С. 366 – 368) // Там само. – № 3 (трав. / черв.). – С. 144 – 145.

5. Рец. на ст.: Vernadsky G. The Royal Serfs (Servi regales) of the Ruthenian Law and their Origin / An offprint from Speculum (Journal of mediaeval studies. – 1951. – Vol. 26, № 2 (April). – P. 255 – 2 64) // Там само. – № 5 (верес. / жовт.). – С. 248 – 249.

1952

156*. Генеза і розвиток східнослов'янських народів // Гомін України (Торонто). – 1952, 4, 11, 25 жовтня. – № 40 – 41, 43.

Рец.: Україна (Париж). – 1952. – № 8. – С. 696.

157. Походження князів Острозьких [Лист] // Україна (Париж). – 1952. – № 7. – С. 596.

Полеміка: Сенютович–Бережний В. [Відповідь на лист М.Андрусяка про походження кн. Острозьких] // Україна (Париж). – 1952. – № 7. – С. 596.

158. Ті, що знали І.Кревецького [Спомини] / Передмова редакції// Україна (Париж). – 1952. – № 7. – С. 520 – 521.

1953

159. «Наші королі»: (До 700-ліття коронації Данила Романовича) // Бюлетень: Матеріали 4-ої наук. конф. НТШ. – Торонто: НТШ, 1953. – С. 60 – 65.

160*. Наші королі //Свобода (Джерсі-Сіті). – 1953. – № 7, 8, 10.
161. У 700-ліття Львова // Наш Львів: ювілейний зб. 1252 – 1952. – Нью-Йорк: Вид-во «Червона Калина», 1953. – С. 31 – 37.

1954

162*. Генеза східньо-європейських народів // Записки Чину Святого Василя Великого (Рим): Сер. 2; секц. 2. – 1954. – Т. 2, № 1 / 2.

163. Запорозька еміграція // Українці у Вільному Світі: Ювілейна книга Укр. Народного Союзу 1894 – 1954 / Ред. Л.Мишуга, А.Драган. – Jersey City: Вид-ня Укр. Народн. Союзу, б.р. – С. 299 – 300.

164*. Ідеї Михайла Грушевського // Свобода (Джерсі-Сіті). – 1954. – № 301 – 303.

165*. Михайло Грушевський // Там само. – 1954, 24 листоп.

166*. Переяславський чи Московський договір? // Там само. – 1954. – № 15.

167. Переяславський договір // Зб. матеріалів 5-ої наук. конф. НТШ. – Торонто: НТШ, 1954. – С. 83 – 86.

168. Переяславсько-московський договір: (З приводу 300-ліття) // Київ (Філадельфія). – 1954. – № 1 (січ. / лют.). – С. 3 – 5.

169. Унія з Римом і коронація Данила // Зб. матеріалів 5-ої наук. конф. НТШ. – Торонто: НТШ, 1954. – С. 132 – 137.

1955

170. Початки Львова і коронація Данила // Свобода (Джерсі-Сіті). – 1955, 23 лют. – № 35. – С. 2; 24 лют. – № 36. – С. 2.

171. Kings of Kiev and Galicia // The Slavonic and East European Review (London). – 1955. – Vol. 33, No. 81. – P. 342 – 349.

1956

172*. Genesis and Development of Eastern Slavic Nations // East European Problems. – 1956. – No.1. – P. 5 – 21.

1959

173. Політика Мазепи й Запоріжжя // Київ (Філадельфія). – 1959. – № 4 (лип. / серп.). – С. 38 – 43; № 5 (верес. / жовт.). – С. 30 – 33.

1961

174. Перемишль в історії України до 1918 р. // Перемишль – західний бастион України: Зб. матеріалів до історії Перемишля і Перемиської землі / За ред. проф. Б.Загайкевича. – Нью-Йорк–Філадельфія: Перемиський Видавничий Комітет, 1961. – С. 25 – 66.

1962

175*. Греко-католицьке духовенство в українських національних змаганнях (XVIII – XIX ст.) // Календар українських вістей на 1962 рік. – Едмонтон, 1962. – С. 69 – 80; Lviv from its beginning to the 1772. – New York, 1962.

1963

176. Гетьманський уряд і панахида по Мазепі в Києві 1918 р. // Вільна Україна: Зб. (Нью-Йорк). – 1963. – № 38. – С. 54 – 56.

177. З дослідів над назвою «Україна» // ЗНТШ (Нью-Йорк – Париж-Сідней – Торонто). – 1963. – Т. 177: Зб. на пошану 70-річчя народин Романа Смаль-Стоцького / За ред. В.Лева, М.Стахіва. – С. 248 – 259.

1966

178. Рец. на кн.: Липківський В., митрополит. Історія української православної церкви: Розділ VII: Відродження української церкви. – Вінніпег, 1961 // Укр. історик. – 1966. – № 3 / 4. – С. 95 – 96. Підпис Н. Андрусяк.

179. Ukraine in the Twentieth Century: A Brief Survey // Ukrainian Quarterly (New-York). – 1966. – Vol. 22, No. 2. – P. 152 – 163.

1967

180. Іван Франко та історичні концепції М. Грушевського // ЗНТШ (Нью-Йорк – Париж – Торонто). – 1967. – Т. 183: Іван Франко: [У 2 ч.] / За ред. В. Стецюка. – [Ч. 1.]. – С. 103 – 117.

1970

181. До початків державності в Україні // Богословія (Рим). – 1970. – Т. 34, Кн. 1 / 4. – С. 48 – 76.

182*. Іван Крип'якевич // Літопис Бойківщини. – 1970. – № 1 / 2. – С. 40 – 62.

183. Soviet Anti-Americanism // Ukrainian Quarterly (New-York). – 1970. – Vol. 26, No. 3 / 4. – P. 270 – 276.

1971

184. Рец. на кн.: Винар Л. Михайло Грушевський і Наукове Товариство ім. Тараса Шевченка, 1892 – 1930. – Мюнхен, 1970. – 111 с. // Укр. історик. – 1971. – № 1 / 2. – С. 121 – 122. Підпис Н. Андрусяк.

1972

185. Минуле Бучаччини // Бучач і Бучаччина: Історико-мемуарний зб. – Нью-Йорк – Лондон – Париж – Сідней – Торонто, 1972. – С. 22 – 61. Підпис Н. Андрусяк.

1973

186. Проблеми так званої «Приозівської Русі» та початків Київської держави (Русь) // Укр. історик. – 1973. – № 1 / 2. – С. 65 – 71.

1974

187. Терміни «руський», «роський», «російський» і «білоруський» в публікаціях XVI – XIX ст. // Зб. на пошану Івана Мірчука (1891 – 1961) / За ред. О. Кульчицького. – Мюнхен – Нью-Йорк – Париж – Вінніпег, 1974. – С. 1 – 28.

1976

188. Жмуток спогадів у зв'язку з редагуванням д-ром Олегом Кандибою «Збірника Українського Інституту в Америці» // Укр. історик. – 1976. – № 1 / 4. – С. 110 – 113.

189*. Львівський єпископ Йосиф Шумлянський та його змагання за права для духовенства й об'єднання церков // Логос (Йорктон). – 1978. – № 1.

1978

190. Михайло Грушевський як історик, народник і державник // ЗНТШ (Нью-Йорк – Париж – Сідней – Торонто). – 1978. – Т. 194: Михайло Грушевський: Статті, спогади, документи і комент. / За ред. М. Стахіва, М. Чировського. – С. 7 – 20.

1979

191. Початки християнства в Україні // Укр. історик. – 1979. – № 1 / 4. – С. 5 – 14.

1980

192. Історія Збаражчини // Збаражчина: Зб. споминів, статей і матеріалів / Ред. проф. В. Жила; літ. ред. Я. Славутич. – Нью-Йорк – Париж – Сідней – Торонто: НТШ; друкарня «Київ» у Торонто, 1980. – Т. 1. – С. 37 – 95.

193*. Нарис історії Бойківщини // Бойківщина: монограф. зб. матеріалів про Бойківщину з географії, історії, етнографії і побуту. – Нью-Йорк, 1980. Підпис Н. Андрусак.

194. Праісторія Збаражчини // Збаражчина: Зб. споминів, статей і матеріалів / Ред. проф. В. Жила; літ. ред. Я. Славутич. – Нью-Йорк – Париж – Сідней – Торонто: НТШ; друкарня «Київ» у Торонто, 1980. – Т. 1. – С. 33 – 36.

1982

195. Рец. на кн.: Pritsak O. The Origin of Rus. – Cambridge: Harvard Ukrainian Research Institute, 1981. – Vol. 1: Old Scandinavian Sources other than the Sagas. – XXX, 926 p. // Укр. історик. – 1982 / 1983. – № 3 / 4 (75 / 76), 1 (77). – С. 170 – 173.

1983

196. Selected Problems of Christianity in Rus-Ukraine // Ukrainian Quarterly (New York). – 1983. – Vol. 39, No. 1. – P. 60 – 68.

1990

197. У збудженій в огні столиці України (Славній пам'яті мучеників за Україну в Києві в 1941 – 42 рр.) // В боротьбі за українську державу: Есеї, спогади, свідчення, літописання, документи Другої світової війни / Ред. М.Г.Марунчак. – Вінніпег – Лондон – Париж – Мюнхен – Нью-Йорк – Торонто: Світова ліга укр. політичних в'язнів, 1990. – С. 803 – 817. Підпис Никон Немирон.

1991

198. Гетьман Іван Мазепа як культурний діяч / Маланюк Є. *Plustrissimus Dominus Mazera* [ясновельможний пан Мазепа] – тло і постать. – К.: АТ «Обереги», 1991. – С. 22 – 44.

199. Щедрою десницею Вашою... // Пам'ятки України. – 1991. – № 6. – С. 26 – 31.

1992

200. З минулого Знесіння / 2–е вид.; передм., текстологічне опрацювання та прим. Б.Якимовича – Львів: Старе Знесіння; Просвіта, 1992. – 24 с.

201. У збудженій в огні столиці України (Славній пам'яті мучеників за Україну в Києві в 1941 – 42 рр.) // В боротьбі за українську державу: Есеї, спогади, свідчення, літописання, документи Другої світової війни / Ред. М.Г.Марунчак; препринт. перевид. – Львів: Львів. історико-просвітницька організація «Меморіал», 1992. – С. 803 – 817. Підпис Никон Немирон. (передрук поз. № 197)

2000

202. Автобіографія (вересень 1932 р.) / Публ. Л.Тиміш // Дрогобицький краєзнавч. зб.: Наук. видання істор. ф-ту Дрогобицького держ. пед. ун-ту ім. І.Франка. – Дрогобич, 2000. – Вип. 4. – С. 468 – 478.

2001

203. Іван Крип'якевич // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність / Відп. ред. Я.Ісаєвич; упоряд. Ф.Стеблій. – Львів, 2001. – [Вип.8]: Іван Крип'якевич у родинній традиції, науці, суспільстві. – С. 573 – 577.

1. Тимошук В. Історія в бетон // Зона. – 1998. – № 13. – С. 132 – 135;
Яременко В. Історик Михайло Антонович за спогадами політв'язнів // Там

само. – С. 126 – 131; Його ж. Історик Михайло Антонович у спогадах в'язнів сталінських таборів // Укр. іст. журн. – 1998. – №3. – С. 140 – 142.

2. Андрусяк М. Автобіографія (вересень 1932 р.) / Публ. Л.Тиміш // Дрогобицький краєзнав. зб.: Наук. видання істор. ф-ту Дрогобицького держ. пед. ун-ту ім. І.Франка. – Дрогобич, 2000. – Вип. 4. – С. 468 – 478.

3. Там само. – С. 468 – 469.

4. Андрусяк М. Микола Шаповал і Галичина // Україна (Париж). – 1949. – № 2. – С. 85

5. Його ж. В юнацькій школі: 1/ після трагедії УГА; 2 / останній відступ // Літопис Червоної Калини (Львів). – 1931. – № 11. – С. 18 – 20; № 12. – С. 7 – 8; його ж. Серед останків УГА: (Спомини) // Історичний Календар–Альманах «Червоної Калини» на 1932 р. – Львів, 1931. – С. 113 – 115.

6. Глаголюк В. Андрусяк Микола Григорович // Українська журналістика в іменах: Матеріали до енциклопедичного словника / За ред. М.М.Романюка. – Львів, 1997. – Вип.4. – С. 6.

7. Андрусяк М. Автобіографія... – С. 470.

8. Там само. – С. 72.

9. Пріцак О. Спогад про вчителя [І.Крип'якевича] // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність / Відп. ред. Я.Ісаєвич; упоряд. Ф.Стеблій. – Львів, 2001. – [Вип. 8]: Іван Крип'якевич у родинній традиції, науці, суспільстві. – С. 562.

10. Андрусяк М. Автобіографія... – С. 473.

11. Шаповал Ю.Г. «Діло» (1880 – 1939 рр.): поступ української суспільної думки. – Львів, 1999. – С. 286, 319.

12. Винар Л. Михайло Ждан (1906 – 1975) // Укр. історик. – 1975. – № 3 / 4. – С. 90.

13. Тиміш Л. Микола Андрусяк: матеріали до біографії // Дрогобицький краєзнав. зб.: Наук. видання істор. ф-ту Дрогобицького держ. пед. ун-ту ім. І.Франка. – Дрогобич, 2000. – Вип. 4. – С. 465.

14. Домбровський О. Семінар історії України при НТШ у тридцятих роках // Домбровський О. Студії з ранньої історії України: Зб. пр. – Львів – Нью-Йорк, 1998. – С. 316.

15. Дядюк М. Комісія старої історії України НТШ у Львові (За матеріалами записників Осипа Назарука, 1935 – 1936 рр.) // Україна: культурна

спадщина, національна свідомість, державність / Відп. ред. Я.Ісаєвич; упоряд. Ф.Стеблій. – Львів, 2001. – [Вип.8]: Іван Крип'якевич у родинній традиції, науці, суспільстві. – С. 309.

16. Андрусяк М. Зв'язки Мазепи із Станіславом Лещинським і Карлом XII // ЗНТШ (Львів). – 1933. – Т. 152. – С. 35 – 61.

17. Idem. Jozef Szumlanski, pierwszy biskup unicki Lwowski (1667 – 1708): Zarys biograficzny. – Lwów, 1934. – 212 s.

18. Його ж. Мазепа і Правобережжя. – Львів, 1938. – 106 с.

19. Його ж. Нариси з історії галицького москвофільства. З 10 образками москвофільських діячів. – Львів, 1935. – 48 с.

20. Його ж. Українська історіографія за останнє десятиліття (1921 – 1930): I. Осередки і видавництва. II. Напрями // Літопис Червоної Калини (Львів). – 1932. – № 9. – С. 20 – 22; № 10 – С. 21 – 23; idem. Historiografia ruska (ukraińska) w latach 1921 – 1930: I. Ogniska naukowe i wydawnictwa; II. Historiografia i źródłownictwo // Kwartalnik Historyczny (Lwów). – 1934. – R. 48, Z. 1. – S. 57 – 64; Z. 2. – S. 299 – 318.

21. Тиміш Л. Микола Андрусяк... – С. 465.

22. П'ять невідомих листів Олега Кандиби до Миколи Андрусяка / Публ. К.Бондаренка // Самостійна Україна. – 1995. – № 1. – С. 46 – 54.

23. Андрусяк М. Українська історіографія // Зб. укр. наук. ін-ту в Америці. – Сент-Пол – Прага, 1939. – С 5 – 24.

24. Його ж. Жмуток спогадів у зв'язку з редагуванням д-ром Олегом Кандибою «Збірника Українського Наукового Інституту в Америці» // Укр. історик. – 1976. – № 1 / 4. – С. 110.

25. Власноручні свідчення в'язня М.І.Марченка про його роботу ректором Львівського державного університету ім. І.Франка у 1939 – 1940 рр. (30 травня 1943 р.) // Укр. іст. журн. – 1996. – № 2. – С. 96 – 97.

26. Андрусяк М. У збудженій в огні столиці України (Славній пам'яті мучеників за Україну в Києві в 1941 – 42 рр.) // В боротьбі за українську державу: Есеї, спогади, свідчення, літописання, документи Другої світової війни / Ред. М.Г.Марунчак. – Вінніпег – Лондон – Париж – Мюнхен – Нью-Йорк – Торонто, 1990. – С. 816.

27. Тиміш Л. Вказ. праця. – С. 466.

28. Андрусяк М. Іван Крип'якевич // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність / Відп. ред. Я.Ісаєвич; упоряд. Ф.Стеб-

лій. – Львів, 2001. – [Вип.8]: Іван Крип'якевич у родинній традиції, науці, суспільстві. – С. 577.

29. Ленчик В. Церковно-археографічна Комісія (Львів – Мюнхен) // Укр. історик. – 1997. – Т. 34, № 1 / 4. – С. 125.

30. Андрусяк М. Історія козаччини (Курс викладів): У 3 кн. – Мюнхен, 1946. – Кн. 1. – 37 с.; Кн. 2. – С. 38 – 95; Кн. 3. – С. 96 – 180.

31. Див., наприклад: Його ж. Рец. на ст.: VI. Історія (Енциклопедія Українознавства. – Зшиток 5 / 6. – С. 369 – 480) // Київ (Філадельфія). – 1951. – № 1 (січ. / лют.). – С. 51 – 54; його ж. Рец. на ст.: Розділ. V. Мова. 6. Українське назвництво (ономастика) (Енциклопедія Українознавства. – Зошит 5. – С. 366 – 368) // Київ (Філадельфія). – 1951. – № 3 (трав. / черв.). – С. 144 – 145.

32. Микола Андрусяк (In Memoriam) // Укр. історик. – 1986. – № 1 / 2. – С. 139.

33. Див.: Ohloblyn O. Ukrainian Historiography 1917–1956 // The Annals of the Ukrainian Academy of Arts and Sciences in the U.S. / Special issue – New-York, 1957. – Vol. 5 / 6. – No.4 (18), 1 / 2 (19 / 20). – P. 383 – 384; Бескид Ю. На сторожі історичної правди: Сорокаліття (1927 – 1967) наукової праці історика // Лемківський календар на 1967 рік. – Торонто, 1967. – С. 47 – 56; Оглоблин О. Українська церковна сториографія. – Укр. історик. – 1969. – № 4. – С. 25; Ohloblyn A. Ukrainian Church: 1. Ukrainian Church Historiography and Theology // Ukraine: A Concise Encyclopedia: 2 vols. / Ed. V.Kubijovyc. – Toronto, 1971. – Vol. 2. – P. 127.

34. Романюк Т. Українські дослідники геральдики та генеалогії на еміграції: (матеріали до бібліографії) // Друга наук. геральдична конф: 36. тез, повідомлень та доповідей: (Львів, 19 – 21 листопада 1992 р.). – Львів, 1992. – С. 62. Див., приміром: Андрусяк М. Тризуб. – Мюнхен, 1947. – 26 с.; його ж. Останні Романовичі: (Нашадки Мстислава й Романа Даниловичів) // Наук. зб. УВУ / Ювілейне вид. – Мюнхен, 1948. – Т. 5. – С 1 – 12; та ін.

35. Contributors to this issue: Nicholas Andrusiak // Ukrainian Quarterly. – 1966. – Vol. 22, No. 2. – P.100; Contributors to this issue: Nicholas Andrusiak // Ibid. – 1970. – Vol. 26, No.3 / 4. – P. 374.

36. Якимович Б. Микола Андрусяк – дослідник історії України // Андрусяк М. З минулого Знесіння / 2-е вид.; передм., текстологічне опрацювання та прим. Б.Якимовича – Львів, 1992. – С. 3 – 5; Біла С. Постаць Й.Шумлян-

ського в дослідженнях М.Андрусяка // Історія релігій в Україні: Праці 1–ї міжнар. наук. конф. (Львів, 16-19 трав. 2000 р.). – Львів, 2000. – Кн. 1. – С. 59 – 61; Тиміш Л. Вказ. праця. – С. 462 – 468; Ясь О. Микола Андрусяк та його студії про походження і значення терміна «Україна» (До історії однієї наукової дискусії) // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики: Зб. наук. пр. пам'яті відомого вченого-історика, д.і.н. М.Брайчевського: У 2 ч. – К., 2003. – Вип. 10, Ч. 2. – С. 318 – 333.

37. Глаголюк В. Вказ.праця. – С. 6 – 8; Качкан В.А. Андрусяк Микола Григорович // Енциклопедія сучасної України. – К., 2001. – Т. 1: (А). – С. 508; Ясь О.В. Андрусяк Микола Григорович // Енциклопедія історії України. – К., 2003. – Т. 1: А – В. – С. 88.

38. Добко Т., Ясінський Б. Вістник. Місячник літератури, мистецтва, науки й громадського життя 1933 – 1939: Систематичний покажчик змісту. – К. – Вашингтон – Нью-Йорк, 2002. – 338 с.

39. Андрусяк М. Автобіографія... – С. 474 – 476.

Olexiy Yas'

**MYKOLA ANDRUSYAK AND HIS SCIENTIFIC LEGACY
(MATERIALS FOR BIO-BIBLIOGRAPHY)**

The author shows the way of life and creative work of the well-known Ukrainian historian M. Andrusyak (1902 – 1985), considers his contribution into science and the main directions of his scientific creative work, presents bibliographic information on M.Andrusiak's more than 200 scientific and publicist works.